

5.HAFTA

BAKIŞ AÇISI VE YAKLAŞIM BİÇİMLERİ

Bakış açısı, bir yazıda yazarın konuya ve olaya olan uzaklığıyla değerlendirilir. Bir edebiyat terimi olarak bakış açısı, şöyle tanımlanmıştır: “**Bakış açısı**, anlatma esasına bağlı metinlerde olay zincirinin ve bu zincirin meydana gelmesinde kullanılan mekân, zaman, şahıs kadrosu gibi unsurların kim tarafından görüldüğü, kime nakledilmekte olduğu sorularına verilen cevaptan başka bir şey değildir.”

1. Yaratıcı Kurgusal Yazılarda Bakış Açısı: Bir olayın kim tarafından anlatıldığı veya bir durumu kimin gösterdiği bakış açısıyla ilgilidir. Olayı anlatan veya durumu gösteren anlatıcı; kahramanların mekânın ve zamanın özelliklerini tamamen değiştirir. Anlatıcının duruşu, durduğu yer, olaya karşı tavrı, bakış açısını değiştirir ve belirler. Örneğin, bir hırsızlık olayının anlatımını ele alırsak; olay hırsız, hırsızın soyduğu evin sahibi, hırsızlığı gören tanıklar ve olaya el koyan polisler tarafından farklı farklı anlatılır. Böylece olay, anlatıcıya göre değişir. Bakış açısı değiştirdiği gibi olayın içinde bulunan kişileri ve geçtiği yeri de değiştirir.

Yaratıcı kurgusal yazılardan masal, destan, hikaye, roman ve tiyatrodaki olaylar belli bir bakıl açısıyla anlatılır. Bu tür yazılarda yazar bir anlatıcı kullanır. Roman gibi pek çok olay halkasının bulunduğu yazılarda bölümden bölüme anlatıcı değişebilir. Anlatıcının varlığı farklı bakış açılarının ortaya çıkmasını sağlar. Yaratıcı kurgusal yazılardaki anlatıcıya göre anlatım biçimlerini şu şekilde sınıflandırabiliriz.

a. Hâkim Bakış Açısı ve Anlatıcı: Bir olayın anlatılmasında ve durumun sergilenmesinde anlatıcının her şeyi bildiği ve gördüğü bakış açısına hâkim bakış açısı denir. Bu bakış açısında anlatıcı; olayın, kahramanların ve mekânın geçişini bilir. Olay anlatılırken ileride olacaklar da okuyucuya sezdirilir. Hâkim bakış açısının anlatıcısı, her şeyi görüp bilmesi özelliğiyle yazarın gölgesi gibidir; ama yine de yazarın kendisi olduğu söylenmez. Bu bakış açısında yazar anlatımda üçüncü kişi “o” ile yapar.

b. Kahraman Anlatıcının Bakış Açısı: Hikâye veya romandaki olayların kahramanlardan biri tarafından anlatıldığı bakış açısıdır. Olaylara yaklaşımda anlatıcı daha az şey bilir ve görür. O da romandaki diğer kahramanlar gibi yazar tarafından canlandırılmıştır; ama farklı bir önemi vardır. Olaylar onun tarafından, onun durduğu yerden anlatılır; diğer kahramanlar da onun bakış açısından anlatılır. Bu bakış açısında kahraman anlatıcı, hem olayları yaşar hem de değerlendirir.

Kahraman anlatıcının bakış açısı, gerçeklik duygusunun güçlü bir şekilde verilmesini sağlar. Olayların içinde olduğu için başlangıç noktasını ve gelişmeleri daha inandırıcı verir. Okuyucu, hep “ben, ben” diyerek anlatılan yazılarda kendini bulur. Bu da okuyucunun rahatça anlatıcıyla özdeşlik kurmasını sağlar.

c. Tanık Anlatıcının Bakış Açısı: Bu anlatım türünde anlatıcı olaylar, kişiler ve mekânlar hakkında fazla bilgisi olmadığı için olup bitenleri bir kamera gibi izleyerek aktaran bakış açısıdır. Anlatıcı, kahramanların davranışlarının gerektiği gibi anlaşılması için onları dikkatle izler; geçmişleri ve psikolojik durumları hakkında doğrudan bilgi vermeyip yaptıklarını aktararak onların anlaşılmasını amaçlar.

Tanık anlatıcının bakış açısı, bütün kahramanları eşit uzaklıkta gösterir. Onlardan birini öne çıkararak daha önemli olduğu izlenimi yaratmaz. Bu bakış açısında nesnel bir duruş vardır.

2. Düşünce ve Bilgi Aktaran Yazılarda Yaklaşım Biçimleri:

Fıkra, makale, deneme, eleştiri, inceleme gibi bilgi ve düşünce aktaran yazılarda bakış açısı, yazarın soruna yaklaşım biçimiyle belirlenir. Bu yazılar planlı olmakla birlikte kurgusal değildir. Dolayısıyla bu yazılarda olay anlatan birinin varlığından söz edilemez. Bu durum “bakış açısı” yerine “yaklaşım biçimleri” ni dikkate almamız gerektiğini haber verir. Bu yazılarda iki yaklaşım biçiminin varlığından söz edilir.

a. Öznel (Subjektif) Yaklaşım: Yazarın ele aldığı soruna karşı mesafesini korumadığı, düşüncelerini kendisini merkez alarak aktardığı yaklaşım biçimidir. Öznel, bir tek özne için geçerli olması nedeniyle bireyselliği işaret etmektedir. Öznel yaklaşımın esasında da bir kişinin yorumu vardır.

Öznel yaklaşım, bireysel deneyimlerin, duygu ve düşüncelerin yönlendirilmesiyle şekillenir. Yazıya içtenlik özelliği veren bu yaklaşım biçimi, okuyucunun ilgisini canlı tutar; ancak yazar kendi düşüncelerini merkeze aldığı için sorunun farklı yönlerden değerlendirmesini engeller. Bununla birlikte bu yaklaşım tarzının tercih edilmesiyle keskin bir dikkatin varlığı da hesaba katılmalıdır. Bu dikkatle sorunu anlamak için düşünce ufku açar, ipuçları sunar.

Deneme ve fıkra yazılarında olumlu bir işlevi olan bu yaklaşımın, makale, eleştiri ve inceleme yazılarında sorunun tam anlamıyla kavranmasını engeller. Bu yaklaşım tarzında duygular daha ön planda olduğu için araştırma ve inceleme yazılarında düşünce duyguların önünde olmalıdır.

Öznel yaklaşımla yazılan yazılarda bazı kaynaklar ve veriler kullanıldığı bilinmektedir. Ancak yazar bu kaynakları ve verileri kendi düşüncelerini güçlendirmek için çarpıtarak kullanır.

b. Nesnel (Objektif) Yaklaşım: Nesnel yaklaşım, öznel yaklaşımın tam tersi yani kişisel görüş ve beğenileri ön plana çıkarmaz. Sadece şu ya da bu birey için değil bütün zihinler için geçerli olan, doğruluk değeri bulunan şey nesnelir. Nesnel yaklaşımla ele alınan sorun, bütün yönleriyle değerlendirilir; düşünceler arasında boşluk bırakılmamaya çalışılır. Dolayısıyla düşüncelerdeki tutarlılık dikkat çeker. Nesnel yaklaşımda ele alınan sorunun tanınmasına öncelik verilir. Bunun için de önceki bilgiler önem kazanır. Nesnel yaklaşımla kurulmuş

yazılar, bilgi birikimini ürünü olduğundan okuyucunun dikkatli olması gerekir. Konuyla ilgili önceki birikim kullanıldığı için sık sık kaynaklara gönderme yapılır. Bu yüzden nesnel yaklaşımın belirleyici olduğu yazılar belli bir bilgi birikimine sahip olmayan kişiler tarafından sıkıcı bulunabilirler.

Makalede, bilimsel yazılarda; ansiklopedilerde ve kaynak eserlerde nesnel yaklaşıma bağlı kalınır.

ÇALIŞMA SORULARI:

1. Bakış açısı, bir yazıda yazarın konuya ve olaya olan hangi özelliğini değerlendirilir?
A) Yakınlığını
B) Duruşu
C) Uzaklığı
D) Duyuşu
E) Görüşü
2. “Babam her sabah biz uyanmadan, karanlıkta kalkıyor, hiç bir şey yemeden ekmeğini alıp yola çıkıyordu. Akşam hava kararırken yalıdan dönen toplayıcılarla oda dönerdi. Her gün altı liraya kadar gündelik alıyordu galiba. O parayla köyün bakkalından yiyecek öteberi alırdık.”
Yukardaki paragrafta hangi bakış açısı kullanılarak bir anlatım yapılmıştır?
A) Tanık bakış açısı
B) Kahraman bakış açısı
C) Hakîm bakış açısı
D) Nesnel bakış açısı
E) Öznel bakış açısı
3. Hakîm bakış açısında hangi şahıs kullanılarak anlatım yapılır?
A) Ben B) Sen C) Biz D) O E) Siz